

ETYMA GRAECA

ἀγαθὸς f.

Hofmann s. v. z „morda“ ponavlja Fickovo (I⁴ 39) mnenje, da je gr. beseda sorodna s skr. *gádhyaḥ* „prehendendus“ i. p. Seveda ne more biti koren **ghadh-*, saj temu bi v grščini odgovarjal po disimilaciji aspirat -καθ- (Walde—Pokorny I 533). Najbližja gr. beseda je γαθία ἀλλαντία Hes., ἀ- je intens. „Klobasa“ je dokaj blizu pomenu „klobčič“.

ἄγγόρης (dat. pl.)

Hes. tolmači ta lemma: „z železom, s katerim tolčejo slone“. Etim. slovarji besede ne omenjajo. Thes. Gr. I. (1831) ugotavlja s. v., da je drugi del besede ὄρη, ki pomeni isto, kar naslovna beseda; prim. še ὄρηξ „osten“. V ἄγγ- pa vidim subst., soroden z ἄγγος, toda ne v pomenu „posoda“, ampak „tilnik“: gonjač sedi namreč slonu na vratu in ga z železno palico, ki ima obliko srpa, tolče po tilniku, da slon ve, kaj ima storiti. Ta pomen pa do sedaj ni izpričan, je pa toliko bolj zanimiv, ker potrjuje, da je treba ἄγγος vezati (Schrader, KZ. 30, 461) s stvn. *ancha* „occiput“ in nvn. *Anke* „tilnik“. Boisacq in Hofmann s. v. sta glede zveze med ἄγγος in temi besedami skeptična; ta dvom sedaj odpade, ko je tudi za ἄγγ- izpričan pomen „tilnik“. Obakrat gre za nekaj ukrivljenega.

ἀκρῆς, ἀκρηστός, κρηθεῖν

Prvo besedo pojasni Hes. tako: ὁ διὰ τινα ἐκπληξιν ἄφω-νος γενόμενος, druga pa pomeni po njem „suženj“. Za zvezo „nem — suženj“ pa imamo paralelo v slov. *otrok*, t. j. tisti, ki ne govori, in češ. *otrok* „suženj“. Tudi gr. in rimski suženj je bil vedno παῖς, *puer*, ker ni bil samostojen. Tako smemo v om. besedah videti glagol za „govoriti“, kar potrjuje κρηθεῖν κακολογεῖν Hes. Potemtakem je ἀκρῆς „*ki ne govori > nem“; ἀκρηστός je vsebovan tudi v ἀκρηστόλουχος δοῦλος Hes. Koren, ki pride v pošteev, je **qer-* „kričati“, razširjen v **qr-ō(u)-g-*

(κράζω „krakam“), **qr-əu-g-* (κραυγή „krič“), **qr-ē(u)-* je pa v κρη-θεῖν itd.

Glede prehoda „kričati > govoriti“ prim. σφαραγεῖσθαι „pokati“ — nem. *sprechen* „govoriti“.

ἀμύκαρις· πληθός..., πολὺ Hes.

Gloso je treba zvezati z μύκων· σωρός. θημῶν Hes. To besedo pa omenja Walde—Pokorny II 311 s. v. **muken-* (z dolgim ali kratkim -u-), prim. stisl. *múgi* „kup“, po Persson, Beiträge zur idg. Wortforschung 221 s.; Jokl, Vox Romanica 8, 193 (citat po J. Hubschmid, Voridg. und jüngere Wortschichten in den roman. Mundarten der Ostalpen, Tübingen 1950, 33) jo je povezal s predgalskim **múkina* „kup kamenja“.

ἄνδρῶν

Fick BB. 23, 223 je v zvezi z ἄνδρῶν· ἄκρον, ἢ τὰ χεῖλη τῶν ποταμῶν Hes. opozoril na krajevna in rečna imena v Mali Aziji Ἀντ-ανδρος, Μαί-, Σκάμ- (to ni zanesljivo v medsebojni zvezi) ter na krajevno ime v Troadi in Frigiji Ἀνδειρα in na ime Skamandrovega pritoka Ἀνδειρος. Krajevno in rečno ime je po Hes. mogoče združiti („vrh, bregova reke“). Četudi spominjajo traška krajevna imena kot Δόβ-ηρος — Μάστ-ειρα s svojim koncem na ἄνδρῶν in na drugi strani na ἀνδειρ-άδες· πρασιά. ὄχετοί ταπρώδεις Hes., sta besedi grški (tudi mestno in rečni ime v Mali Aziji). Od ἀνδειράδες nikakor ni mogoče ločiti ἄνδρῶν: tudi ta pomeni „gredica“ in „struga“ (gl. slovarje). Tega dejstva ni upošteval Persson, Beiträge 672 op. 3, ko je zvezal ἄνδρῶν „jarek“ s skr. *vi-dārah* „odtočni jarek“, ἄνδρῶν „gredica“ pa s slov. itd. *drn* „trava“. Od ἀνδειράδες „gredice“ pa ne moremo odtrgati glose δειράδες· αὐχένες... καὶ ἐξέχοντα μέρη („deli, kraji, ki molijo ven“) Hes.: gredice so dvignjene. Ravno tako je pa po obliki in pomenu ἄνδρῶν „vrh“ neločljiv od δηράδες· βουνοί Hes. S tem je povedano, da je v ἀν- treba videti apokopirano obliko za ἀνά, v -δρῶ/-δερ- pa besedo za „vrat“ (at. δέρη): dor. δήρα, jon. δειρη (ta tudi pride v poštev za Malo Azijo). Dorska oblika ἄνδρῶν je prešla v atiščino in κοινή kot term. tech.

δενδίλλω, σκαρδαμύττω, σκώπτω

Δενδίλλω vsebuje reduplikacijo **δελ-*, gl. Schwyzer I 647; ta tudi opozarja na δα(ν)δαίνω „pazim“ Hes., toda -δίλλω in -δαινω sta nezdružljiva. V -δίλλω vidim **del-l-jō* iz kor. **del-* „cepiti, sekati“, prim. slov. *sekati z očmi* = žmirikati (Ormož).

Hes. tolmači δενδίλλει σκαρδαύττει. διανεύει. σημαίνει. ἀτιμάζει. σκώπτει. S tem se pa pojasni tudi σκαρδαύττω/-σσω, ki ga Prellwitz z vprašajem izvaja iz σκαίρω in μύω (po njem Chantraine v Bailly, Dict. grec-fr. s. v.): gre za σκαρδ- (σκαίρω, κόρδ-αξ) in αύττω „praskati, trgati“ (gl. Hes. s. v.), torej tako kakor v slov. „sekati“ (z očmi). — Pomen „gledam sem in tja“ je sekundaren. Boisacq, Hofmann in Chantraine l. c. ga postavljajo na prvo mesto ali celo pomena „žmirikati“ niti ne omenjajo.

Gori izpisano mesto iz Hes. tolmači δενδίλλει tudi s σκώπτει, ki je pa tudi etimološko nejasen. V pravkar omenjeni zvezi postane razumljivo, da ga je treba zvezati s σκάπτω „dolbem“, prim. slov. *zbadam*, nem. *sticheln*. Sova se imenuje σκάψ kot „oiseau moqueur“ (Boisacq).

διφάω „iščem, brskam“

Glagol izvajam iz kor. **deiā-* (prim. δίεμαι, διώκω), in sicer iz stopnje, ki jo predstavlja δι-νος, δι-νη „vrtinec“. Na ta δι- (z dolgim -i-) je dodan -φω, ki je očitno abstrahiran iz άφάω „dotikam se“ in glagolov, sestavljenih s άφάω, ki pa svi pomenijo „otipavati, iskati“ — kakor διφάω: ψηλαφάω „otipavam, preiskujem“ (po Hofmannu s. v. ψάλλω iz *ψαλα + άφάω), μαλαφών ζητών Hes. in μηλαφήσαι ψηλαφήσαι Hes. (iz *μαλα, jon. μήλη „zdravniška sonda“ + άφάω). S -φω kot sufiksom je napravljen ειλυφάω „vrtim“. Glagol διράω pomeni torej „vrtim se > iščem“, prim. glede pomena lat. *circa* > ital. *cercare*, fr. *chercher*.

κινάβρα, κενέβρεια

V κινάβρα „smrad pod pazduho“ in κενέβρεια n. pl. „mrhovina“ vidim isti element -βρα kot v θύμβρα „dišeča rastlina, Satureia thymbra L.“; to besedo pa veže Hofmann s. v. s θύον „drevo, katerega les so zaradi prijetnega vonja sežigali“ in s θύμος m. „timijan“ (prim. *fumus*, *dim*). V -βρ- je **guro/ā-* „duh, smrad“: ta namreč „bode“ v nos, zato γράσος m. „smrad“ izvajam neposredno iz *γρασ-σος: γράω „glodam“ in ne šele čez „kozel (t. j. „glodalec“) > smrad po kozlu“, kakor Hofmann s. v. Prim. nadalje slov. *smrad*, ki je v zvezi z *mordeo*, ali nem. *stinken*, ki je iz istega korena kakor *stechen*. Koren **guer-* „žreti“ vidim tudi v βρώμος „smrad“, prim. βι-βρώ-σκω.

Prvi del obeh besed κινά-/κενε- predstavlja koren **gen-*, razširjen z -ē(i)- „praskati, ščipati“ (Walde—Pokorny I 390, 395 oba pomena loči), v stopnji **genə-* in **genə-* (prim. θε-τός): „smrad, ki ščiplotje (v nos) > smrad oz. mrhovina“. Vokalizem κινά- prim. s κινάιδος (< **genəi-d-*), pravzaprav „pruriens“ (Hofmann s. v.).

κλωβός

Boisacq in Hofmann s. v. dopuščata možnost, da je ta pozna beseda („tičja kletka“) semitskega izvora (prim. hebr. *keľub* „id.“). Toda, kakor je poleg **kuer-* „vrteti“ (καρός „za-pestje“) izpričan *k(u)rō-p-* (κρω-π-ιον „srp“), tako smemo pri- znati poleg **kel-* „kriti“ (καλία „koča, gnezdo“, καλύβη „streha, koča“) stopnjo **klō-* v κλωβός.

κλωκυδά· τὸ καθῆσθαι ἐπ' ἀμφοτέροις ποσίν Hes.

Adverb je nejasen (Schwyzer I 626). Ker čepimo na petah, spominja adverb na lat. *calx*, *-cis* f. (m.) „peta“ < **qolq/k'-* (Walde-Hofmann s. v.). Tudi tu moramo ugotoviti stopnjo **qlōq/k'-*: ker je osnova **(s)qel-* razširjena s formantom *-q/k'-*, je **qel-*: **qlō-* = **kuer-*: **k(u)rō-* (gl. s. v. κλωβός).

Prim. še **qal-* „klicati“ (καλέω): κλω-γ-μός „kokanje“.

κόλλαψ, κόλλοψ m., κόλλαβος

Hes. ima s. v. κόλλαπες· οἱ κόλλαβοι, περὶ οὓς αἱ χορδαί· τὸ γὰρ νωτιαῖον, τὸ τραχηλιαῖον τοῦ βούς, κόλλοψ... καὶ τοὺς σκληροὺς δὲ καὶ παρηβηκότητας παῖδας ἐντεῦθεν κόλλοπάς φασιν. Gre torej za trdo kožo na govejem vratu in v prenesenem pomenu za „trde kože“, nič več nežne dečke (prim. Cic. Nat. d. III 10, 25 appello... callidos... quorum tamquam manus opere sic animus usu concalluit). S takšno kožo je bila ovita tudi prečka na liri: čez njo so tekle s ključev strune, odtod se ta prečka imenuje κόλλαβος. Z ozirom na adj. σκληροὺς v gor- njem tekstu ne more biti dvoma, da je v κολλ- treba iskati koren **(s)qel-* „trd“: σκληρός „suh, trd“. Boisacq ima podob- nost z lat. *callum*, *callus* „žulj“ za slučajno. Walde-Hofmann s. v. *callus* izvaja to besedo iz korena **qel-* „tolči“, toda ker tudi lat. *callus* pomeni „trdo kožo živali“, ni vzroka, da bi lat. besedo ločili od gornjih grških, kar dela Boisacq l. c., in da ne bi κολλ- izvajali iz **qol-no-*: W.-Hofmann l. c. veže lat. *callus* s skr. *kīnah* (< srednjeind. **kīna-*) „žulj“. Lat. *callus* in gr. κολλ- izvajam iz korena **(s)qel-* „trd“.

κόλλυβος

Boisacq s. v. izvaja besedo na podlagi tam navedene lit. iz semitskega *halap* „menjati“; Hofmann s. v. jo ima za pred- grško. Oporo za razlago najdemo pri Hes. s. v. κολλυβιστής· τραπεζίτης· κόλλυβος· γὰρ εἶδος νομίσματος καὶ ὁ ἐν τῷ χαλκῷ κεχαραγμένος βούς. Lemma torej pomeni bakren novc in na njem odtisnjeno govedo in ga vezem s κόλλαψ, κόλλοψ in

κόλλαβος „trda koža na govejem vratu“, gl. tu spred. s. v. Razlika je samo u sufiksu -αβος in -υβος. Ta dva se pogosto menjavata v pomensko sorodnih besedah, prim. pri besedah za zvoke κόναβος — θόρυβος „trušč“, v besedi za „čuka“ κικκάβη — κίκυβος in tako tudi v besedah za majhen, malovreden novc: κίκαβος „majhen novc, ki je baje v rabi v podzemlju pri mrtvih“ (iz κίκκος „sreda granatnega jabolka, kjer so pečke“, t. j. nekaj ničvrednega, odtod κικκάβινον ἑλάχιστον, οὐδέν Hes.) in -υβος v κόλλυβος, gl. Chantraine 262. Znano je, da so tudi Grki dolgo časa določevali ceno z govedom, in zato so še pozneje radi upodabljali govedo na denarju. Beseda βούς je kratko in malo pomenila tudi „novec“, tako Theogn. 815; Aesch. Agam. 36. Tudi κόλλυβος pomeni po Hes. „govedo“ in „novec“; navedena paralela dokazuje, da je pomen „govedo“ prvoten.

κολλύρα, κάληβος, βάκηλος

Poleg κολλύρα je še deminutiv na -ιον, oboje je po Boisacq in Hofmannu verjetno po pomenu isto kot κόλλιξ, ικος m. „navaden (ječmenov) kruh“. Besede so še nerazložene. Sem spada, če je -ρα pravilno dopolnjen, κόλλου(ρα) ἄρτος Hes., gotovo pa κόλλυβα τραγάλια Hes. Skupni element κολλ- smemo izvajati iz *κολ-vo-, kakor po Fortunatovu BB. 6, 216 Boisacq in Hofmann κολλός „ukriviljen“ izvajata iz *κυλ-vo- in κελλόν στρεβλόν, πλάγιον Hes. iz *qel-no- (koren *sqel- „kriv“). V gornjih besedah pa gre za koren *(s)qel- „cepiti, klati, lomiti“ (namreč kruh). In tako so z njimi nadalje v zvezi še: κόλους ψωμούς; ἀκόλους φωμούς; κολία ... καὶ τὰ ἐκ μέλιτος τραγάλια (vse po Hes.). Navedenim besedam je skupen pomen: kruh, zalogaj hrane, slaščice. Ker se kruh more imenovati po tem, da ga pri jedi lomijo (prim. slov. *kruh* — *krušiti*), more biti v njih le koren *(s)qel- „cepiti, klati“. Prim. κάληβος ἀπεσκολυμένος τὸ αἰδοῖον Hes. „skopljenec“: beseda je kljub Schmidtu s. v. v opombi in Chantraineu 262, 7 nepokvarjena, je alfabetično na pravem mestu; njen izvor iz *(s)qel- „cepiti“ je jasen: kakor σκολ-ύπτω pomeni „pohabim, skopim“. Zato je ni potrebno popravljati v βάκηλος Hes. „skopljenec“; ta je iz *bak- „bosti, tolči“ (W.—Pokorny (1949), 93, Boisacq in Hofmann je ne navajajo), kakor θλαδίας, θλασίας „evnuh“ (k θλάω „zmečkam“) je imenovan po tem, da semenovod „stolčejo“.

Podobno kakor κάληβος je sestavljen κοληβάζει ἐσθίει ... Hes.: tudi tu je na κολ- „lomiti“ (kruh i. p.) pristopil sufiks -ηβ(ο)-

λεχέρνα, λιπερνής, λιπερνοῦντες

Hes. ima glosso: λεχέρνα ὑπὸ Ἀργείων ἢ θυσία ἐπιτελουμένη τῇ Ἡραι. Žrtvovanje je pravzaprav pogostitev boga in

ena izmed oblik so bila lectisternia (in sellisternia). V λεχέρνα vidim zato sestavljenko iz λεχ(ε)- „lectus“, v -ερνα pa έρανος „skupen obed“ < *Έρα-νος < *uerā- (Boisacq š. v. έορτή). V sestavljenkah -α- izpade, prim. σκῦ-τος < *-αυ- — έπι-σκῦ-νιον (s kratkim -υ-). Pri Rimljanih so sicer boginjam prirejali sellisternia, toda mogoče je, da se je pri Grkih običaj, ki je bil v veljavi za bogove, prenesel tudi na boginje; razen tega omenja Paus. II 17, 3 pri opisu Herinega svetišča, ki je stalo ob poti iz Miken v Argos, da je stala εν . . . τῷ προνάῳ . . . κλίνη τῆς Ἥρας, torej „lectus“. Domneve o tem ležalniku gl. v Frazerjevem komentarju vol. III 183 ad 1.

Na isti način je pa mogoče pojasniti do sedaj nerazložene besede λιπερνής, -ήτος, tudi λιπερνήτης, fem. λιπερνῆτις. Hes. glosira λιτέρνης (sic!) tako: ὁ ἐκ πλουσίου πέντης. ἢ ἐξ ἀγροῦ εἰς πόλιν περσευγῶς. ἢ ὁ λιτόπολις. Gre torej za izobčenca, be- rača, kakor prevajajo slovarji. Λιπερνής je „tisti, ki je moral zapustiti skupni obed, ki je brez skupnega obeda“. V -ερν- je zopet subst. έρανος „skupni obed“. Misli na prizor, kakor ga slika Homer, II. 22, 492 ss., kjer odganjajo siroto brez očeta od skupne mize, rekoč (498): οὐ σὸς γε πατὴρ μεταδαινύται ἡμῖν.

Če glosa λιπερνοῦντες: ἐν συνδένδρῳ τόπῳ προσφιλῶς διάγοντες Hes. točno podaja interpretament, potem pomeni „tiste, ki v gozdu prirede skupni obed, piknik“. V -λιρ- vidim isto besedo kakor v ἀ-λίρ-αλος γένος δρυός Hes. Moram pa pripomniti, da glosa λιπερνοῦντες ni uvrščena na alfabetično pravem mestu.

μῖσος n., μισέω

Fick I⁴ 511 je poskusil gr. besedo zvezati z lat. *mitto*, Johansson KZ. 30, 422 pa z lat. *miser*. Boisacq s. v. po pravi- ci s tem poskusom ni zadovoljen; tudi za Hofmanna s. v. je beseda nepojasnjena.

Hofmann izvaja μῖμος „igralec“ (s. v.) iz kor. *mei- „me- njati, slepariti“, in sicer čez stopnjo *māi-/mī-. S. v. μαινῶ na- vaja kot koren homofoni *mei- „umažem“. Tudi tu je dovoljeno sponirati stopnjo *mī- in iz te izvajam μῖ-σ-ος: -σ- je mogel nastati iz -δ-σ-, prim. μύσος n. „onečiščenje, omadeževanje“ < *μυδ-σ-ος (Hofmann s. v.). Kakor je iz μύσος izveden glagol μυδάττωμαι „čutim odpor“ (zaradi fizične ali moralne umaza- nosti), tako je iz μῖσος „*oskrunjen predmet, ki se ga vsi izo- gibljejo“ nastal pomen „*odpor > mržnja“ in μισέω „*čutim odpor > sovražim“.

μυκαρίς· μυκτερίς Hes.

Glosa spada k μυκός ἄφωνος Hes. Netopir leta, ne da bi dal od sebe kakšen glas.

μύκλοι, μύδρος

Hes. tolmači μύκλοι αἱ περὶ τὰ σκέλη... τῶν ὄνων μέλαινα γραμμαί. Besedo vežem z μυτίς: τὸ μέλαν τῆς σηπίας... Hes., ἀ-μυ-δρός „temen, slab“, μύ-σκος: μιάσμα. κηδος Hes., μύ-σος „onečiščenje“, (ἀ-)μυ-ρός „slab, temen“ (Zupitza BB. 25, 101).

Pri μύδρος: ὁ ἀργὸς σίδηρος. καὶ κραταῖδς λίθος. τίθεται δὲ καὶ ἐπὶ ἀναισθητοῦ. σίδηρος πεπυρ(ακτ)ωμένος Hes. imamo opravka z dvema pomenoma: 1. neobdelana, razžarjena kepa železa; kamen (prim. ἄκρων „nakovalo“ in slov. kamen: namesto kamna je stopilo železo, stari izraz je pa ostal); Hofmann s. v. izvaja μύδρος m. iz *smeu-, prim. σμύχω „počasi žgem“, angl. smoke; — 2. z adj. „neobčutljiv, top“. Ker se sposobnosti gluhonemega teže razvijajo kakor sposobnosti zdravega človeka, je razumljiv prehod med „nem“ in „top“, tako da je μύδρος, v kolikor pomeni „neobčutljiv“, težko ločiti od ἀ-μυδρός „slab“ in predvsem od besed za pojem „nem“: μυρικᾶς, μύδος, μυκός, μυνδός, μύτις, μυττός, μυνδός, μυναρός, lat. *mutus* itd. Omeniti je še treba μύρκος „nem“ = lat. *murcus* „okrnjen, pohabljen, bojazljiv, ki si je odrezal palec, da mu ni bilo treba služiti vojakov“ in *mutilus* „(žival) brez rogov, pohabljen“. Zato sem mnenja, da je treba pomene besede μύδρος razvrstiti tako: „top (adj.); nekoristen kamen, neobdelano železo; razžarjena (pa še ne obdelana) kepa železa“. Pri Hes. je ohranjena tudi glosa σμύδρος: διάπυρος σίδηρος: nejasno je, ali gre tu res za koren *smeu- „počasi žgati“ ali imamo opraviti z neorganičnim s, kakor ga Hofmann priznava za nem. *Schmutz* nasproti μύδος (s. v.) ali s. v. (σ)μήρινδος ali Zupitza l. c. v zvezi z rus. (s) *múryj* „temnosiv“.

ὄκνος, ὀκνέω

Dosedanja poskusa, razložiti besedo, ne zadovoljujeta Boisacqa in Hofmanna (s. v.). Kakor ὄκνος „bobnarica, bukač (ptica)“ izvajajo iz *ὄγκνος (prim. ὀγκάσμαι „kričim, rigam“, gl. om. slovarja s. v.), tako izvajam tudi naslovno besedo iz *ὄγκνος, toda iz kor. *enek'- „stiska, smrt“ (prim. lat. *neco*, gr. νέκυς, ἀν-άγκη, gl. om. slovarja s. vv.). Da so za Grke pojmi „oklevati, utruditi se, zboleti, umreti“ res bili v zvezi med seboj, dokazuje Hes. glosa καρεῖν κοπιάσαι. ἢ ὀκνήσαι, νοσήσαι. ἀποθάνειν.

Σαλαβακχώ

Hofmann s. v. σαλά(μ)βη omenja to ime hetere kot tuje. Ime je pa jasno: sestavljeno je iz σάλα: ... βλάβη Hes. in Βακχ-, prim. Βάκχη. Gre torej za prav nevarno podivjanko, kar spominja na pr. na Hor. c. I 27, 19, ki primerja žensko takšnega

tipa s *Charybdi*. Mimogrede naj omenim, da ne gre zametovati G. Meyerjeve razlage (Boisacq s. v.) σαλάβη θύρας ὀπή Hes. (potem šele „dimnik“!) iz σέλας: saj σαλ- in σελ- sta identična, gl. to revijo I. 254 s.

σαλαμάνδρα

Glosa ζωοφάγος καὶ σαλαμάνδρα Hes. dokazuje, da so Grki verovali, da kuščar (gekon) škodi živini in jo more uničiti. Nemški kmet veruje, da je celo poseben kuščar za živino, prim. Hdb. des deutsch. Aberglaubens VI 459: „... wie ja auch der Viehm(olch) einen Wurm vorstellt, der in den Ställen am Vieh mancherlei Unglück anrichtet.“ Na podlagi te vraže, ki je z gornjo glosa izpričana za Grke — grški pisci govore le o tem, da more kuščar usmrtiti male živali (Pauly—Wissowa RE II R. I Bd. 1821) —, vidim v grški besedi sestavljenko iz σάλα ... βλάβη; σαλέη ... βλάβη Hes. in μάνδρα „staja“. To odgovarja točno nem. tekstu: „in den Ställen ... Unglück anrichtet“.

σκοινδάμνα· ῥάφανος Hes.

Lemma je očitno soroden s skr. *kanda-* m. „gomolj“, *kandukam* „blazina“, gr. κόνδυλος „*odebelina > členek, pest, dlesno“, gl. Walde—Pokorny (1951), 559. Sufiks *-mno/a* imajo v splošnem tujke, prim. Chantraine 216, toda vsaj ῥάφανος „poganjek“ je idevr. beseda, prim. ῥάδιξ. Začetni *s-* pri tem korenu sicer ni izpričan. Korenje se torej imenuje σκοινδάμνα po debelem koncu.

σπάρνιοι· ἐνθαλάττιοι πέτραι Hes.

A. Brückner je v ZsIph. 16 (1939), 81 s. opozoril na slov. *ščer* f. „Sandbank“ in *čer* f. „Steinspitze, hervorragender Fels, Felsenklippe“ (gl. Pletersnika s. vv.) kot na pristni slov. besedi, ki sta sorodni (ne pa izposojeni) z germ.: stvn. *scorren*, srvn. *schorren* „hervorragend“, stvn. *scorra*, srvn. *schorre*, *schor* „schroffer Fels, hohes ... Ufer“, angl. *shore*, nizoz. *schor(re)* „Sandbank“; o germ. besedah gl. Fick III⁴ 457 in Walde—Pokorny II 575. S temi besedami pa moremo zvezati gornjo glosa, ker je pomen „čer“ skupen. Ker germ. besede izhajajo iz **sger-*, grška pa more nastati le iz **skuer-* (če jo hočemo zvezati z germ.), moramo suponirati dubleto **sger-/skuer-*, prim. to revijo I (1951), 125 ss. s. vv. παρθένος in σπάρνιον; drugače si je par παρθένος—κυρσάνιος razlagal Fick BB. 18, 143.

σχενδύλη, κίνδυνος

Besedo σχενδύλη, ki verjetno pomeni „klešče“ (prim. pomen diminutiva σχενδύλιον/σκενδ- „klešče“), so poskušali razlo-

žiti že na razne načine: Bezzenberger BB. 7, 63 jo je zvezal s σχάζω, Niedermann IF. 15, 108 s. s *prehendo* (prejšnji poskusi so omenjeni pri njem). Boisacq in Hofmann s. v. imata besedo za nerazloženo. Kolikor vidim, še ni nihče upošteval glose σχίνδαν· ὀσσηράστριον („klešče“) Hes., ki nedvomno spominja na σχενδ-ύλη. Σχίνδ-αν je pa težko ločiti od σχινδ-άλαμος v glosi σκινδάλαμος· σκόλοψ. τινές δὲ διὰ τοῦ χ ... Hes., pri tej besedi je pa ista dubleta σχ-/σκ- kakor pri σχενδύλιον/σκενδύλιον. Σχίνδαν so torej imenovali klešče kot „precep“ (kor. *sq(h)eid-, σχίζω) in tako je σχενδύλη treba izvajati iz kor. *sq(h)ed-, prim. skr. *skhadate* „cepi“, σκεδάννυμι „razpršim“. Iz kor. *sq(h)eid- je pa izveden tudi (σ)κίδναμαι „razpršim se“, kjer začetni s- more manjkati. In tako obliki σχίνδ-αν z infigiranim nazalom more odgovarjati κινδ- v eol. dat. κίνδυνι (Alkaj in Sapfo) ter κίνδυνος „precep > nevarnost“. Misli na fraze kot ἐς κίνδυνον ἔρχεσθαι, ἐμβαίνειν; κ-ος καταλαμβάνει τινά. -v- je dolg v σχενδύλη in v κίνδυνος.

*(s)qer- + (-əi-/-i- +) labial

Meillet v Ernout—Meillet pravi o lat. *scribo* (s. v.): „Le gr. σκαριφᾶσθαι montre que -i- et la labiale résultent d'élargissements.“ Pri *scribo* gre torej za koren *(s)qer- „rezati, vrezovati“ in za dva formanta, enako pri σκαριφᾶσθαι, samo da je pri *scribo* koren v ničti stopnji, pri gr. glagolu pa v redukcijiški. Kakor kaže let. *skri-p-āt* „zarezati“, more biti labialni element tudi -p-; formanta -p- in -bh- se pa menjavata tudi z -b-, prim. Specht, Dekl. 259 ss. Pred labialom stoji v *scribo* dolg -i-, ki se menja z -əi-, more pa tudi manjkati (gl. Boisacq in Hofmann s. v.).

Pri Hes. je glosa σκάραιβον· αἰμοποιόν. Glosa je v zvezi s σκαριφᾶσθαι po obliki in pomenu: interpretament je treba razumeti kot „tak, ki povzroča krvavenje“, to se pa doseže s tem, da se koža „zareže“: *sqer-, misli na scarificatio! Lemma σκάραιβον vsebuje koren v redukcijiški stopnji, sledi mu -əi- in labial -b-.

Pri Hes. je med besedama σκαρφᾶσθαι in σκαρφών lemma καρφνής· ισχυρός: Salmasius je na začetek besede postavil σ, ki ga abecedni red zahteva. Ta (σ)καρφ- seveda nima nobene zveze s καρφός i. p. „suho steblo, mrva, trava“, pač pa je misel na to zvezo zavedla Schmidta, da je v mali izdaji postavil pred lemma križec. Med (σ)καρφνής in σκαριφᾶσθαι je glede tvorbe edino ta razloček, da v (σ)καρφνής med korenom in labialom manjka -i-. Pomenski prehod med „rezati“ in „močen“ je jasen, prim. nem. *schneidende Kalte, reißender Fluß*. Sedaj pa tudi ni nobenega razloga, da ne bi καρφάλμος „uren, hiter“ zvezali s *(s)qer-: Boisacq s. v. II. καρπός „zapestje“ ga namreč izvaja iz idevr. *karpó-s „gibljev“. Toda pri καρφάλμος ne gre

za vrtenje kakor pri zapestju: (σ)καρφνής ima pomen „močen“; „močen“ in „hiter“ (καρπάλιμος) pa moremo izvajati iz „*tak, ki reže“, prim. nem. „reißend“. Oba pomena sta izpričana za hom. κραινός. Besedo je že Solmsen KZ. 30, 602 zvezal s καρπάλιμος, toda Boisacq in drugih ni prepričal. Po gornji analizi je zveza jasna: κραινός je treba razstaviti v *qr-ai-p-no-s, pri čemer je koren v ničti stopnji kakor v scr-i-b-o.

Iz istega debla *qr-ai-p-, kakor je ohranjeno v κραινός „*ki reže > močen, hiter“, pa izhaja tudi καρπάλη „glavobol po pijanosti“: bolečina se namreč more imenovati po tem, ker reže, prim. lat. *dolor* iz korena *del- „cepiti“; nem. *Schmerz* prim. z lat. *mordeo*. Na zvezo med καρπάλη in κραινός je mislil med drugimi že Curtius⁵ 679 ss., toda, ker je κραινός izvajal iz *kyp- (gl. zgoraj), ni mogel s svojim mnenjem pro-dreti. Sufiks -αλ- je isti v κραιπ-άλ-η in καρπ-άλ-ιμος.

Iz istega korena in sufiksov je pa končno mogoče po-jasniti še dve besedi, ki sta kljubovali številnim dosedanjim poskusom, gl. Boisacq s. vv. V ἀκραινής „nedotaknjen“ vidim á- priv., koren *(s)qer- v stopnji *qr- (kakor v κρ-αιινός in κρ-αιπάλη), diftong -αι- (kakor v σκάραιβον, κραινός in καρπάλη) in labial -φ- (kakor v σκαριφᾶσθαι itd.). Prvotni pomen je torej bil „*nezarezan > neokrnjen, nedotaknjen, čist“. Mesto kot Thuc. I 19 μετὰ ἀκραιφνοῦς τῆς εὐμαχίας ἦνθησαν „bili so v cvetu svoje moči ob neokrnjeni moči svojih saveznikov“ nam kaže adjektiv v prvotnem pomenu. Prim. ἀχράς „nedotaknjen, čist“ od *χραώω „opraskam, ranim“.

S tem je pa tudi odprta pot za razumevanje adj. ἀκριβής „točen, natančen“. Tudi v njem vidim á- priv., -κρ- (kakor zgo-raj), -ι- (dolga kakor v σκαριφᾶσθαι) in -β- (kakor v σκάραιβον). Mesto kot Theocr. 22, 194 ἀκριβής ὄμμασι Λυγχεύς kaže morda prvotno rabo: „*neokrnjen na očeh, bistrovidni“.

τίλλω

Pomen „pulim“ (lase, perje) ne dopušča, da bi glagol ve-zali z lat. *titillo*, proti čemur je tudi Walde LEW² s. v. Pač pa omogočajo naslednje gr. besede razlago: μαδάλλει τίλλει Hes., μαδίζω „lasje mi izpadajo“, μαδάω „teči (o vodi) — lasje mi izpadajo“, μαδαρός „plešast“. Povsod je zveza med „teči“ in izpadanjem las; „puliti“ je k temu causativum: „napraviti, da izpadejo lasje“. Prim. rus. *ronít' lës* „podirati dreve“ — shrv. *roníti suze* (< *yren-, gr. ῥανίς f. „kaplja“, gl. Boisacq s. v. ῥαίνω). Za τίλλω ne more priti v poštev τίλος m. „tenko blató, driska“, ker τίλαι f. pl. „kosmiči volne, puh“, τίλμα n. „to, kar se izpuli“ zaradi svojega kratkega -i- tega ne dovo-ljuje, pač pa σταλάσσω „po kapljicah tečem, izlivam“, poleg katerega so izpričane oblike brez začetnega s-: τέλμα n. „sto-

ječa voda, močvirje“, lit. *telžù* „urinator“. Τελ-: τιλ- (τίλλω) = πελάσσαι: πιλ-ναμαι (o tem vokalizmu gl. Schwyzer I 351).

τραυλός

„jecljav“ (τραυλίζω „jecljam“) ni razložen; zvezo s **ters-* „sušiti“ Boisacq in Hofmann s. v. zavračata. Gr. τραυ- vežem s στερηύζω „hripavo kričim“, στερηνόφωνος „hripav“. Koren je **ster-* „trd“: kdor jeclja, trdo govori. Ta koren je podaljšan z -ē(i)- (v στερηνής, στερηνός, lat. *strēnuus*) ali z -ē(u)-: k temu predstavlja τραυ- redukcijsko stopnjo -au-. Glede s- mobile prim. kimr. *trin* „napor, boj“ < **(s)trēna*, gl. Boisacq in Hofmann s. v. στερηνής.

χληδός m.

Zveza te besede, ki pomeni „blato, nesnaga“, s καχλάζω „brbotam (o vodi)“ Boisacq ne zadovoljuje. Ker se blato, močvirje i. p. po W. Schulze, Kl. Schriften I 11 ss. često imenuje po barvi, je v gornji besedi mogoče videti koren **g'hel-* „zelen“ in sicer v razširjeni obliki **g'hle-d-*, h kateri je izpričana redukcijska stopnja **g'hlad-* v ags. *glæterian* „splendescere“ (W.—Pokorny [1951], 431). To razlago potrjuje sledeča paralela: σπληδός m. „pepel“ izvaja Hofmann (literaturo gl. pri Boisacqu s. v.) iz **splē-dos*, in to iz istega korena, ki je v lat. *splendeo*. „Blato — pepel“ sta torej imenovana po barvi in χληδός ter σπληδός vsebujeta isti sufiks -do-. Subst. χληδή „mehkužnost“ je izveden iz istega korena **g'hel-* v razširjeni obliki **g'hle-ei-d-* (W.—Pokorny l. c. 433). „Blato“ in „mehkužnost“ sta si po pomenu bližnja pojma.

Ljubljana.

M. Grošelj.

RÉSUMÉ

M. Grošelj: ETYMA GRAECA

ἀγασίς renferme le même élément -γασ- que γασία ἀλλαντία Hés.

ἀγγόρης (dat. pl.) Hés. est composé de ἀγγ- au sens de „nuque“ + ὄρη „aiguillon“. C'est donc à juste titre qu'on a rapproché ἀγρος de v. h. a. *ancha* „nuque“.

ἀκρής „muet“: ἀκρηστής „esclave“ = slov. *otrok* „celui qui ne parle pas = enfant“: tchèq. *otrok* „esclave“. R. **qer-* élargie en **qr-e(u)-*.

ἀνδρακαίς πληθος . . . , πολύ Hés. est à rapprocher de μέκων „tas“ Hés.

ἀνδρη-ον („plate-bande“): ἀνδρη-άδες („id.“) = δηρ-άδες (βουνοί Hés.): δειρ-άδες (. . . ἐξέχοντα μέρη Hés.). Il s'agit donc de ἀν- < ἀνά + dor. δήρα, ion. δειρα. Cf. le nom de lieu Ἀνδρα (Fick BB. 23, 223). Ἀνδρηον . . . τὰ χεῖλη τῶν ποταμῶν Hés. a fini par désigner „le lit du fleuve“, cf. le nom

de fleuve Ἄνδριος (Fick I. c.). La forme dialectale ἀνδριον a passé dans la langue commune.

δενδύλω „clignoter“ (II, 9, 180) est sorti de R. **del-* „fendre“, cf. slov. dial. *sekati z očmi* „clignoter“ (= **oculis secare*). De même σκαρδαρόττω renferme ἀμάττω „déchirer“. Δενδύλλει... σκάπτει Hés. nous amène à rapporter σκάπτω à σκάπτω.

διφάω „chercher“ est fait de δι- (cf. δι-νος „tourbillon“) et de -φάω extrait des synonymes ἀφάω, ψηλ-αφάω, μηλ-αφῆσαι; εἰλυφάω „faire tourner“. Διφάω „se retourner“; „chercher“ = lat. *circa* : fr. *chercher*.

κινάβρα et κενέβρεια représentent R. **gene(i)-* „gratter“ aux degrés **gena-* et **qena-* (pour *ə* cf. *θερός*); -βρ- < **gur-* (cf. βρώρος, βρόμος). Les deux mots signifient „une puanteur qui gratte (le nez)“. Pour κινά- cf. κιναιδός.

κλω-β-ός „cage“ : καλ-ύβ-η = κρω-π-ιον : καρ-π-ός „poignet“.

κλωκυδά Hés. rappelle lat. *calx* „talon“ (**qtoq/k-* : **qolq/k-*).

κόλλαπες : οἱ κόλλαβοι... κόλλοψ... σκληρούς... Hés. (voy. le texte) est en rapport avec R. *(s)*qel-*, cf. σκληρός.

κόλλυβος (cf. Hés. s. v. κολλυβιστής) a pour signification initiale „boeuf“ (cf. Hés. I. c.), d'où „petite pièce de monnaie“. Cf. E. Babelon, Les monnaies grecques (Paris 1921), p. 4: „Le mot βούς resta un terme populaire et conventionnel pour désigner la monnaie métallique“ et Aesch. Agam. 36 etc. Pour κολλά- cf. ci-dessus s. v. κόλλαπες, pour -υβος cf. Chantraine, Formation p. 262.

κολλόρα, κόλλου(ρα), κόλλυβα : τραγάλια, κόλου· ψωμοτός, ἀκόλου· „id.“, κολία... τραγάλια, κοληβάξει ἐσθίει (tout chez Hés.) se rattachent à R. *(s)*qel-* „rompre (le pain)“, cf. slov. *kruh* „pain“ (Boisacq s. v. κρούω). De même κάληβος Hés. est en rapport avec σκολύπτω, et βάκηλος, avec R. **bak-* „frapper“.

λεχέρνα Hés. rappelle lat. *lectisternium*. Le mot est composé de λεχ(ε)- (cf. λεχε-ποίησ) + -ερν- (cf. ἔρανος) „repas (par écot)“; le composé doit être d'une époque où le digamma s'était déjà amui. De même λιπερνής „proscrit, mendiant“ est „celui qui a dû abandonner le repas commun“ (cf. II, 22, 498). Enfin λιφ-ερνοῦντες „ceux qui participent à un pique-nique dans un bois“ Hés. renferme λιφ- (cf. ἀ-λίφ-αλος „sorte de chêne“ Hés.) + -ερν-.

μισέω < **mī-d-s-* est fourni par la R. *mei-* „souiller“ comme μύσος l'est par **meu-* „être humide, moisi“. Μίσος „objet de haine“ est proprement „objet souillé qu'on évite“.

μυκαρίς „chauve-souris“ dérive de μυκός „muet“.

μύκλοι Hés. s'apparente à μυρίς Hés., μύσκος Hés., (ἀ-)μανρός.

μύδρος „insensible“ Hés. ne peut être séparé de μύδος „masse de pierre, de fer“. R. **mu-* „muet“ > insensible“. Σμύδος peut avoir été influencé par R. **smeu-* ou avoir un s anorganique. Il y faut rattacher μύρκος „muet“, μυρικᾶς „id.“, lat. *murcus* „muet“ > mutilé“, *mutilus*.

ὄκνος „hésitation“ < **δγκνος*, R. **enek-* „détresse, mort“, cf. la glose καρμείν Hés. („... hésiter, tomber malade, mourir“).

Σαλαβακχά renferme σάλα „dommage“ : „Bacchante dangereuse“.

σαλαμάνδρα est composé de σάλα... βλάβη Hés. + μάνδρα „enclos, étable“, cf. ζωοφθόρος· καὶ σαλαμάνδρα... Hés. et Hdb. des d. Aberg. VI 459 „in den Ställen... Unglück anrichtet“.

σκοινάμνα Hés. rappelle skr. *kanda-* m. „bulbe“.

σάρονιοι Hés. „écueils“ < **squer-* „tailler“ correspond à angl. *shore* (Walde—Pokorny II 575) et à slov. *šcer* f. „banc de sable“ (cf. A. Brückner ZsPh. 16, 81 s.) et *čer* f. „écueil“ < **qer-* ou **quer-*. Les deux racines apparaissent aussi dans παρθένος—σχυρθ-άλιος et dans πάροψ—κόροψ (cf. cette Revue I 125 ss. et 130).

σχευδύλη est lié à son synonyme σχινδαν̄ θερμάστριον Hés.; R. *sq(h)ed-, *sq(h)eid-. De *(s)qi-n-d- est sorti κίνδ-υν(ο)-, *verge fendue, pince faite pour la chasse aux petits animaux > danger.

Dans σκαριφᾶσθαι, *scribo*, -ῖ- et la labiale résultent d'élargissements" (Ernout—Meillet s. v. *scribo*). Étant donné que R. *(s)qer- apparaît sans ou avec s initial, que -ῖ- puisse alterner avec -θῖ- et que le suffixe labial puisse être -b(h)- ou -p- (cf. lette *skrí-p-át*), les mots suivants s'expliquent: σκάρ-αι-β-ον Hés. „celui qui fait saigner“, (σ)καρ-φ-νής Hés. „tranchant“ > fort“, καρ-π-άλ-ημος „fort, rapide“, κρ-αι-π-νός „id.“, κρ-αι-π-άλη „mal de tête > ivresse“ (cf. lat. *dolor* appartenant à R. *del-, „couper, trancher“); ἀ-κρ-αι-φ-νής „non entamé“ (cf. Thucyd. I 19) > „intact, pur“, ἀ-κρ-ι-β-ής „non entamé“ (cf. Théocr. 22, 194) > „exact“ (-ῖ- est long comme dans σκαριφᾶσθαι).

Comme le prouvent μαδάλλειν τίλλει Hés. et russe *ronít' lès* „abattre du bois“ en face de serbocr. etc. *roniti* „verser“ (des larmes), „verser“ peut passer à „faire disparaître“: τίλλω appartient donc à la même R. que τέλ-μα η. „eau stagnante“, σταλ-ἄσσω „verser goutte à goutte“. Cf. encore μαδαρός „glabre“, μαδάω „être chauve“ etc.

τραυλός „qui bégaie“ se rattache à R. *(s)tr-əu-, cf. στερηνόφωνος „à la voix rude“ < *str-e[ui]-, cf. Boisacq s. v. στερηνής.

χλῆδος „boue“ est tiré de R. *g^hhel-: on appelle la boue, le marais d'après la couleur (cf. W. Schulze, Kl. Schriften 111). Pour -ηδος cf. σπληνδός (Hofmann s. v.).

QUID ΦΡΕΝΕΣ ΜΕΛΑΙΝΑΙ APUD HOM. A 103 SIGNIFICENT

Loewium, cum KZ. 60, 223 sollerter hunc locum difficillimum cum Pindari P. 4, 109 λευκαῖς φρασί contulisset, Kretschmer, Gl. 24, 91 reprehendit, quod neutrum locum in linguam vernaculam vertere curaverat. Itaque I. c. ipse dubitans „unbärtiger Verstand?“ addidit. Quae cum ita sint, Hesychii locos, qui sequuntur, afferre iuvabit: λευκοί· οἱ δειλοί; λευκῶν πραπίδων· κακῶν φρενῶν; μέλαιναι φρένες· αἱ . . . δειναί, καὶ ἰσχυραί. Atqui perspicuum est novissimo lemmate versum A 103 explanari, igitur verba φρένες ἀμφὶ μέλαιναι πίμπλιντ(ο) ita construenda sunt, ut ἀμφὶ ad verbum attrahatur neque cum adi. μέλαιναι componatur. Sequitur praecordia *nigra* idem ac *fortia* valere. Restat, ut inquiramus unde voces μέλας et λευκός vim fortitudinis et ignaviae invenerint. Lobeck quidem, vir summi ingenii et doctrinae, in Aglaophamo (pag. 1299) proxime ad veritatem accessisse mihi videtur, cum epitheton ab aquila μελαρπύγῳ sumptum putaret. Melius tamen Hesychius vv., quae sequuntur, originem explanavit: μελάρυγος· ἀνδρείος, τοὺς γὰρ δασεῖς τὰς πυγὰς ἀνδρείους ἐνόμιζον; λευκόπυγος· ὁ ἀνανδρός. ἐρπάλιν δὲ μελαρπύγους τοὺς ἀνδρείους ἔλεγον.